

RADIKÁL 貝 [貝] bèi „škeble“ – příklady:²⁵

賄 [賄] cáì „bohatsství“	賭 [賭] dǔ „hrát, sázet“
賈 [賈] pín „chudý“	賄 [賄] huì „úplatek“
賈 [賈] tān „chamtivý, hamizný“	賈 [賈] gòu „nakupovat“
賈 [賈] guì „drahý, cenný“	賈 [賈] mào „obchod“
賈 [賈] zèng „darovat“	賈 [賈] shù „vykupovat, vyplácet“

Tento radikál se rovněž vyskytoval ve znacích [買] mǎi „koupit“ a [賣] mài „prodat“, ale byl vypuštěn v jejich zjednodušených tvarech 买 mǎi a 卖 mài.

RADIKÁL 艹 cǎo „tráva“ – příklady:

花 huā „květina“	茶 chá „čaj“	药 [藥] yào „lék“
芍 sháo „pivoňka“	蘑 mó „houba“	蒜 suàn „česnek“
芥 jiè „hořčice“	葡 pú „vino“	莲 [蓮] lián „lotos“
菜 cài „sezam“	菜 cài „zelenina“	蕊 ruǐ „tyčinka, pestík“ (bot.)
蒿 hāo „hořký“	葵 kuí „slunečnice“	藕 ǒu „kořen lotosu“
苗 miáo „výhonek, klíček“	葱 cōng „jamí cibulka“	兰 [蘭] lán „orchidej“

RADIKÁL 虫 [蟲] chóng „hmyz“ – příklady:

虱 shī „veš“	蟋蟀 xīshuài „cvrček“	蛮 [蠻] mán „jižní barbar“
蚪 dǒu „pulec“	蚊 wén „komár“	蜂 fēng „včela“
蜈 wú „stonožka“	蚯 qiū „žížala“	蜻 qīng „vážka“
蝶 dié „motýl“	蛇 shé „had“	蜜 mì „med“
蝙 biān „netopýr“	蜡 [蠟] là „vosk“	蛊 [蠱] gǔ „druh jedu“
蛛 zhū „pavouk“	蚂 mǎ „mravenec“	

Podle Matthewsova slovníku znamená 蛊 gǔ „vložit všechny možné druhy jedovatého hmyzu do nádoby, přikrýt ji a nechat rok stát; hmyz se vzájemně požívá, až zbude pouze jeden; to je gǔ“. Takové vysvětlení může působit podivně, ale s tímto znakem se lze stále ještě v dnešní čínštině setkat: rčení 蛊惑人心 gǔhuò rénxīn (doslova *otrávit mysl lidí*) ve významu „úmyslně mást lidi, uchylovat se k demagogii“ bylo běžné za Kulturní revoluce.

RADIKÁL 刀 (刂) dāo „nůž“ – příklady:

刃 rèn „čepel“	刎 wěn „podřezávat“
切 qiē „krájet“	割 gē „řezat, sekát“
刻 kè „rýt“	剑 [劍] jiàn „meč“
剃 tì „holit“	刷 [刷] guǎ „rozřezat zločince na kousky“

²⁵ Škeble sloužily ve staré Číně jako platidlo, a tak tento radikál najdeme často ve slovech, které mají co do čínění s ekonomikou, podnikáním a financemi obecně. (pozn. LH, OK)

zjednodušeným radikálem 钅 „kov“, najdete jej pod pěti tahy. Bude však v kulatých závorkách, což znamená, že se jedná o vedlejší radikál. U něj uvedené číslo v hranatých závorkách [176] pak odkazuje na 金 hlavní radikál, který zjednodušenému odpovídá a nachází se pod číslem 176. Znaky, v nichž se používá jak hlavní, tak vedlejší radikál, jsou tak umístěny vedle sebe. Když budete na druhou stranu hledat nezjednodušený znak s radikálem 貝 „škeble“, naleznete jej pod sedmi tahy. V tomto případě je však tradiční radikál tím vedlejším a je uvedený v kulatých závorkách. U něj uvedené číslo [76] odkazuje na zjednodušenou formu radikálu 貝, která je v tomto případě hlavním radikálem. I v tomto případě jsou znaky s tradičním i zjednodušeným radikálem řazeny společně. Ne vždy rozdíl mezi hlavním a vedlejším radikálem pochází z rozdílu mezi tradičním a zjednodušenou variantou. Například hlavní radikál 刀 dāo „nůž“ č. 22 má jako vedlejší radikál variantu 刂. Obě podoby radikálu jsou tradičními poziciemi variantami téhož radikálu. Podobně je to i v případě radikálu 火 huǒ „ohně“, kde je 火 hlavní formou č. 5 a variantní – *vedlejší* formou je 灬 tzv. „čtyřbodový oheň“; oba radikály jsou rovněž tradiční varianty. Jinak je tomu u radikálu 土 tǔ „půda“, který je dnes *hlavním radikálem*, a radikál 士 shì „učenec“ je jeho *vedlejším radikálem*, přestože se historicky jedná o úplně odlišné radikály.

Prvních pět radikálů v novém systému jsou jednotlivé tahy 一 | 丨 | 丿 | 乙 (一). Stejně jako v dřívějších systémech jsou znaky po nalezení radikálu řazeny podle počtu zbývajících tahů. V dnešním systému jsou ještě navíc znaky se stejným radikálem a stejným počtem zbývajících tahů řazeny podle prvního tahu a toto vylepšení dále urychluje orientaci při hledání znaků ve slovníku. Toto na rozdíl od tradičního systému představuje vylepšení.

Všechna výše uvedená pravidla nás přivádějí k několika závěrům. Nexistuje jednoznačný a standardní systém klasifikace znaků podle radikálů, i když je to ten nejpoužívanější a jediný obecně uznávaný způsob. Výhledávání podle systému čtyř rohů se neujalo (viz kap. 2.10). Fakt, že v dnešní době se užívají jak zjednodušené, tak tradiční znaky vedl k tomu, že systém třídění radikálů je tak komplikovaný, viz obr. 6. Slovník je nástroj pro studenta a uživatele jazyka a vy se s ním musíte naučit zacházet obdobně jako s novou videokamerou či CD přehrávačem. A tak jako vaše nové auto bude fungovat trochu odlišně od starého modelu, tak i nový čínský slovník bude organizován trochu jinak než starý.

Závěrem je třeba konstatovat, že dřívější obvyklá praxe – naučit se čísla radikálů nazpaměť – ještě neřekla poslední slovo. Osvojení všech 214 radikálů a jejich pořadí, či aspoň pořadí nejdůležitějších z nich vám umožní rychlé zvládnutí jakýchkoli dalších podobných systémových variant a usnadní vám jak hledání, tak studium znaků.

Následující příklady vám umožní si udělat představu, jakou roli hrají radikály v konstrukci znaků.

RADIKÁL 耳 ěr „ucho“ – příklady:

闻 [聞] wén „slyšet“

聪 [聰] cōng „bystrý, ostrý (o sluchu)“; (ve slově 聪明 [聰明] cōngmíng „bystrý, inteligentní“)

Radikál 耳 se vyskytoval též v tradičních podobách znaků 聽 tīng „poslouchat“ a 聲 shēng „hlas“, které jsou dnes zjednodušeny na 听 a 声.

RADIKÁL 火 huǒ „ohně“ – příklady:

炒 chǎo „smažit, restovat“

煤 méi „uhlí“

烤 kǎo „péct“

灯 dēng „lampa“

爆 bào „vybuchovat“

V některých znacích se radikál 火 huǒ objevuje v podobě čtyř bodových tahů ... ve spodní části znaku:

煮 zhǔ „vařit“

热 rè „horký“

煎 jiān „smažit“

熟 shú „uvařený“

点 diǎn „troška; bod“

Znak 热 [熱] rè lze též použít jako sloveso: 热饭 rè fàn „ohřát rýži“, 热菜 rè cài „ohřát jídlo“. Znak 点 původně znamenal 点灯 [點燈] diǎn dēng „zapálit lampu“, proto ony čtyři bodové tahy. V této spodní pozici se tento radikál někdy nazývá 四点火 sì diǎn huǒ „čtyřbodový oheň“.

RADIKÁL 巾 jīn „šátek“ – příklady:

帆 fān „plachta“

席 xí „rohož“

帛 bó „hedvábí“

帽 mào „čepice“

帘 lián „závěs“

Pozn.: V tradiční podobě znaku 帘 帘 se objevuje také radikál 竹 zhú „bambus“.

RADIKÁL 钅 jīn „kov“ – příklady:

钉 dīng „hřebík“

铅 qiān „olovo“

针 zhēn „jehla“

铀 yóu „uran“

钊 jiāo „náramek“

铜 tóng „bronz“

钊 jiāo „rybářský háček“

银 yín „stříbro“

钙 gài „vápník“

锈 xiù „rez“

钩 gōu „háček“

锤 chuí „kladivo“

钱 qián „peníze“

钢 gāng „ocel“

锡 xī „cín“

锅 guō „hrnec“

锚 máo „kotva“

铁 tiě „železo“

RADIKÁL 目 mù „oko“ – příklady:

盲 máng „slepý“

眼 yǎn „oko“

看 kàn „dívat se“

睡 shuì „jít spát“

眉 méi „obočí“

瞄 miáo „mířit“

眼 mián „spánek“

瞎 xiā „oslepnout“

瞪 dèng „zírat na“

瞳 tóng „oční panenka“

V tradičních slovnících byl znak 相 xiāng (jeden z jeho významů je „dívat se na, prozkoumat“) řazen pod radikálem 目 mù „oko“, ne pod radikálem 木 mù „strom“, pod kterým ho nalezneme dnes.

RADIKÁL 木 mù „strom“ – příklady:

木 běn „kořen“

桃 táo „brokev“

橡 xiàng „dub“

杉 shān „šálek“

梁 liáng „trám, nosník“

树 shù „strom“

松 sōng „borovice“

森 sēn „les“

楼 lóu „budova“

棠 táng „palivové dříví“

枫 fēng „javor“

桑 sāng „morušovník“

桥 qiáo „most“

Znak 木, jakožto neoficiální varianta znaku 楼, se objevuje v nápisech na budovách, ale ne v tisku. Znak 木 se oficiálně čte yù a v tomto čtení má význam „pomelo“ (druh ovoce).

RADIKÁL 鸟 niǎo „pták“ – příklady:

鸭 yā „kachna“

鸽子 gēzi „holub“

鸞 yāng „mandarínská kachna“

鹅 é „husa“

鸵鸟 tuóniǎo „pštros“

鸪 gū „křepelka“

RADIKÁL 女 nǚ „žena“ – příklady:

妈 mā „prs. řadro“

娘 niáng „dívka“

婚 hūn „sňatek, manželství“

妻 qī „manželka“

姐 jiě „starší sestra“

姑 gū „dívka“

妹 mèi „mladší sestra“

Radikál „žena“ se také často vyskytuje ve slovech značících něco negativního či nepřijemného, jako třeba 奴 nū „otrok“, 奸 jiān „zlý, zrádný“ (v tradiční podobě tohoto znaku se prvek 女 opakuje třikrát: 姦), 妒 dù „žárlivý, závistivý“ a 佞 nìng „lichotit, pochlebovat“, což je ženou doplněná verze znaku 仁 rén, symbolizujícího jednu z konfucianských ctností – „humánnost“. Pro feminist(ky) je tento znak dalším jasným důkazem konfucianské patriarchální nadřazenosti, jež se tímto promítá i do systému čínského písma. Na druhou stranu lze najít znaky, které obsahují tentýž radikál a zároveň mají pozitivní význam: 妙 miào „nádherný, skvělý, výborný“, 婷 tíng „elegantní“, 嫩 nèn „jemný, delikátní“, 娇 jiāo „něžný, půvabný, rozkošný“ a samozřejmě také 好 hǎo „dobrý“. V žádné z mnoha reform čínského písma se Čínané s tímto předsudkem zatím nepokusili vypořádat.

RADIKÁL 犭 quǎn „pes“ – příklady:

狗 gǒu „pes“

狼 láng „vlk“

獾 huān „jezevec“

狐 hú „liška“

猴 hóu „opice“

猪 zhū „pras“

狮 shī „lev“

猿 yuán „lidoop“

V tradiční podobě znaku 猪 [zhū] „prasce“ se vyskytoval radikál 豕 „prase“, ale po zjednodušení byl nahrazen radikálem „pes“.

RADIKÁL 日 rì „slunce“ – příklady:

旦 dàn „rozbřesk“	星 xīng „hvězda“	晚 wǎn „večer“
早 zǎo „brzy“	晨 chén „ráno“	暑 shǔ „léto“

Je třeba rozlišovat a nezaměňovat radikál 日 s radikálem 日 yuē „řící“. Po zjednodušení se radikál 日 vyskytuje jen v malém počtu znaku: 旨 zhǐ „účetel“, 曲 qū „melodie“, 冒 mào „vypouštět“. V tradičním písmu byl též součástí znaků 最 zuì „nej-“, 會 huì „mocht, umět“, 曾 zēng „pra-“ a několika dalších. Znak 會 huì byl zjednodušen na 会 huì a dnes je řazen pod radikálem 人 rén „člověk“ nebo 入 rù „vstoupit“, zatímco 最 zuì a 曾 zēng byly zařazeny pod radikál 日.

RADIKÁL 月 ròu „maso“ – příklady:

肌 jī „sval“	胖 pàng „tlustý“	脑 [腦] nǎo „mozek“
肚 dù „žaludek“	背 bèi „záda“	腮 sāi „líce“
肝 gān „játra“	胆 dǎn „žlučník“	腿 tuǐ „noha“
肘 zhǒu „loket“	肺 fèi „plíce“	肤 [膚] fū „kůže“
肛 gāng „řít“	脚 jiǎo „chodidlo“	脸 [臉] liǎn „tvář“
肥 féi „tuk“	肠 [腸] cháng „střeva“	臀 tún „ zadek“
肩膀 jiānbǎng „rameno“	腰 yāo „pas“	脐 [臍] qí „pupek“

Mluvíme-li o tomto radikálu, pak se 肉 ròu píše jako 月 a je k nerozeznání od znaku 月 yuè „měsíc“. V tradičním zápisu šlo o odlišný radikál (pod číslem 74), který se však nevyskytoval příliš často. Stále se s ním lze setkat ve znacích jako 期 qī „časové období“ nebo 朔 shuò „první den nového měsíce“, které zjevně nemají nic společného s masem. Po zjednodušení jsou znaky, které dříve patřily pod radikál „měsíc“, řazeny pod radikál „maso“.

RADIKÁL 饣 shí „jídlo“ – příklady:

饭 [飯] fàn „vařená rýže“	饱 [飽] bǎo „najíst se dosyta“	餐 cān „pokrm, jídlo“
饥 [饑] jī „hladomor“	馒头 [饅頭] mántou „knedlík“	
饮 [飲] yǐn „pít“	饼 [餅] bǐng „lívanec, placka“	

Pokud byl znak 食 shí použit v tradičním zápisu jako radikál, byla jeho podoba mírně modifikována a psal se jako 飠. Jeho zjednodušená podoba vychází z *kurzívního stylu*, ve kterém se píše jako 饣. V několika málo současných znacích se tradiční podoba 食 používá, pokud se vyskytne ve spodní pozici, např. ve znaku 餐 cān „jídlo“.

RADIKÁL 扌 shǒu „ruka“ – příklady:

打 dǎ „bit, zasáhnout, praštit“	拉 lā „tahat“	捏 niē „hníst, válet“
抓 zhuā „uchovat“	按 àn „stlačit, zmačknout“	摇 yáo „třást“
摸 mó „házet“	捆 kǔn „vázat“	摸 mō „šmátrat, sahat“
扶 fú „podírat“	捉 zhuō „chytat“	择 [擇] zé „vybírat“
用 yòng „kynout“	插 chā „vkládat“	

V některých znacích se tento radikál vyskytuje ve spodní pozici a v takovém případě si zachovává svou původní podobu, např. 掌 zhǎng „dlaň“.

RADIKÁL 氵 shuǐ „voda“ – příklady:

汁 zhī „šťáva, džus“	泳 yǒng „plavat“	渴 kě „žízeň, žíznivý“
池 chí „rybník“	洋 yáng „oceán“	汤 [湯] tāng „polévka“
汗 hàn „pot“	海 hǎi „moře“	湿 [濕] shī „vlhký, mokry“
江 jiāng „řeka“	浪 làng „vlna“	滴 dī „kapat“
泣 qì „plakat“	泪 [淚] lèi „slza“	潮 cháo „přiliv, proud“
河 hé „řeka“	深 shēn „hluboký“	泽 [澤] zé „bažina, močál“
泥 ní „bahno“	浅 [淺] qiǎn „mělký“	浊 [濁] zhuó „bahnitý“
泡 pào „bublina“	液 yè „kapalina“	
油 yóu „olej“	港 gǎng „přístav“	

V některých znacích se prvek 水 vyskytuje ve spodní pozici a v takovém případě si zachovává svou původní podobu, např. 泉 quán „pramen“. Radikál 氵 se nazývá též 三点水 sān diǎn shuǐ „třibodová voda“, aby se odlišil od radikálu 氵 bīng „led“, kterému se též říká 两点水 liǎng diǎn shuǐ „dvoubodová voda“. Radikál 氵 se vyskytuje jen v několika málo znacích, jako např. 冰 bīng „led“, 冻 dòng „zamrznout“, 凉 liáng „chladný“ a (z neznámých důvodů) také v 冲 chōng „zalit vroucí vodou“. V podobě dvou bodových tahů se objevuje též ve znacích 冬 dōng „zima (roční období)“ a 寒 hán „studený“ (přestože nyní je znak 冬 dōng řazen pod radikálem 夂 zhǐ „krok“ a 寒 hán pod radikálem 宀 „střecha“). Tradiční podoby některých z těchto znaků jsou nadále řazeny pod radikál 氵: 凉 liáng „chladný“ a 冲 chōng „zalit vroucí vodou“.

RADIKÁL 纟 sī „hedvábí“ – příklady:

红 [紅] hóng „červený“ (pův. červené hedvábí)	绢 [絹] juàn „jemné hedvábí“
纱 [紗] shā „příze, síťovina“	绸 [綢] chóu „hedvábí“
素 sù „obyčejný, nezdobený“	绿 [綠] lǜ „zelený“
絳 [絳] jiàng „tmavě červená“	绒 [絨] róng „samet“
	缩 [縮] suō „smršťovat se, sražet se“

RADIKÁL 疒 „nemoc“ – příklady:

病 bìng „nemoc, nemocný“ 疼 téng „bolest“ 痕 hén „jizva“ 痔 zhì „hemeroidy“ 瘟 wēn „epidemie“	痘 dòu „neštovice“ 痰 tán „hlen“ 疯 fēng „šílenství“ 瘤 liú „nádor, otok, tumor“ 瘦 shòu „hubený“ (dříve považováno za nemoc)
--	--

RADIKÁL 土 „půda“ – příklady:

地 dì „místo“ 坑 kēng „jáma“	城 chéng „městské hradby“ 埋 mái „pohřbívat“
-------------------------------	---

RADIKÁL 心 xīn „srdce“ – příklady:

忍 rěn „trpělivost“	忠 zhōng „věrný“	怒 nù „zlobit se“
--------------------	-----------------	------------------

Pokud se radikál „srdce“ vyskytuje v levé části znaku, píše se jako 忄, např. 怕 pà „bát se“. Ve spodní pozici, např. ve znaku 恕 shù „promiň“, se píše ve své původní podobě. V tradiční podobě znaku 愛 ài „láska“ se radikál srdce vyskytuje uprostřed; ve zjednodušené podobě je ve znaku pouze prvek 友 yǒu „přítel“ a radikál srdce byl vypuštěn.

RADIKÁL 讠 [言] yán „řeč“ – příklady:

记 jì „zaznamenávat“ 讨论 [讨论] tāolùn „diskutovat“ 许 [许] xǔ „slibovat“ 讼 [讼] sòng „vinit“ 诈 [诈] zhà „podvádět“ 评 [评] píng „kritizovat“ 诉 [诉] sù „sdělovat“ 话 [话] huà „řeč“ 诗 [诗] shī „báseň“ 说 [说] shuō „mluvit“ 误 [误] wù „chyba“ 语言 [语言] yǔyán „jazyk“	请 [请] qǐng „pozvat; prosit“ 凉 [凉] liáng „prominout“ 谈 [谈] tán „klábosit“ 谋 [谋] móu „plánovat, pletichářit“ 诺 [诺] nuò „slibovat“ 谓 [谓] wèi „říkat“ 谎 [谎] huǎng „lhat“ 讲 [讲] jiǎng „mít řeč, hovořit“ 谢 [谢] xiè „děkovat“ 译 [译] yì „překládat“ 读 [读] dú „číst“
---	--

RADIKÁL 鱼 [魚] yú „ryba“ – příklady:

鲤 [鲤] lǐ „kapr“ 鲨 [鲨] shā „žralok“ 鲸 [鲸] jīng „velryba“	鳊 [鳊] biān „úhoř“ 鳄 [鳄] è „krokodyl“
---	---

RADIKÁL 雨 yǔ „déšť“ – příklady:

雷 léi „hrom, zahřmění“ 震 zhèn „zemětřesení“ 雾 wù „mlha“ 露 lù „rosa“	雪 xuě „sníh“ 雹 báo „krupobití“ 霉 méi „plíseň“ 霜 shuāng „jinovatka“
--	---

V tradiční podobě má znak [雲] yún „mrak“ rovněž tento radikál. Zjednodušený znak 云 je oživením dřívější podoby, která se objevuje již v nápisech na kostech. Jde původně o obrázek vířícího mraku. Nyní se znak 云 nachází ve slovnících pod radikálem 厶 sī „soukromý“.

nápisy na kostech	věší a menší písmo	úřednické písmo	normativní písmo
𠄎	𠄎	云	云
𠄎	𠄎	雲	雲
𠄎	𠄎	雲	雲

Obr. 7 Vývoj znaku 云 „mrak“.

RADIKÁL 竹 zhú „bambus“ – příklady:

竿 gān „tyč“ 笋 sǔn „bambusové výhonky“ 笛子 dízi „flétna“ (z bambusu) 笼 lóng „bambusový košík, klec“ 符 fú „znak, symbol; značka“	箱 xiāng „bedna, skříňka“ 篙 gāo „bidlo, tyč“ 筑 [筑] zhù „stavba, budova“ 第 dì předpona řadových číslovek
---	---

Znak 竹 [竹] jiǎn „jednoduchý“ původně znamenal „bambusové destičky“, které se provázekem svazovaly dohromady, a tím se ve starověké Číně vytvářely knihy. Tyto knihy lze stále vidět v podobě znaku 册 cè „svazek, díl“.

Znak [書] shū původně znamenal „psát“ a je vyobrazením ruky, jež drží nad stolem štětec. Zjednodušená podoba je odvozena z *kurzívního kaligrafického stylu*; nyní 书 znamená „knihy“. Tradiční znak pro [筆] bǐ „štětec“ obsahuje stejný prvek jako znak [書]. Ve zjednodušené podobě 笔 se objevuje nahoře prvek „bambus“ a dole „chlup“ jako znázornění čínského štětce.

2.3 Fonetika

Starší učebnice uváděly více než 1 600 různých fonetik. Měla naznačit výslovnost znaku a mnohá tak i víceméně čínila. Během dlouhých dob se výslovnost znaků natolik proměnila, že četná fonetika, a to i v tradičních znacích, jsou dnes zavádějící. Bylo by možná rozumnější považovat fonetikum za zbytkovou část znaku, tak jako radikál. Na následujících stranách je uvedeno několik běžných fonetik s příklady znaků. Můžete si podle nich udělat alespoň rámcovou představu o tom, jak jednotlivá fonetika odpovídají dnešní výslovnosti. Všimněte si, že při zjednodušování znaků došlo k dalšímu zjednodušení některých fonetik.